

BAKANLAR KURULU KARARI**Karar Sayısı : 2010/958**

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanan ekli “Orta Vadeli Program (2011-2013)”ın kabul edilmesi; Devlet Bakanlığının 8/10/2010 tarihli ve 3765 sayılı yazısı üzerine, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun 16 ncı maddesine göre, Bakanlar Kurulu’na 8/10/2010 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Abdullah GÜL
CUMHURBAŞKANI

Recep Tayyip ERDOĞAN
Başbakan

C. ÇİÇEK
Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

B. ARINÇ
Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

A. BABACAN
Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

M. AYDIN
Devlet Bakanı

H. YAZICI
Devlet Bakanı

F. N. ÖZAK
Devlet Bakanı

M. Z. ÇAĞLAYAN
Devlet Bakanı

F. ÇELİK
Devlet Bakanı

M. Z. ÇAĞLAYAN
Devlet Bakanı V.

S. A. KAVAF
Devlet Bakanı

C. YILMAZ
Devlet Bakanı

S. ERGİN
Adalet Bakanı

M. V. GÖNÜL
Millî Savunma Bakanı

B. ATALAY
İçişleri Bakanı

A. DAVUTOĞLU
Dışişleri Bakanı

M. ŞİMŞEK
Maliye Bakanı

N. ÇUBUKÇU
Millî Eğitim Bakanı

M. DEMİR
Bayındırlık ve İskân Bakanı

N. ÇUBUKÇU
Sağlık Bakanı V.

B. YILDIRIM
Ulaştırma Bakanı

M. M. EKER
Tarım ve Köyüşleri Bakanı

Ö. DİNÇER
Çalışma ve Sos. Güv. Bakanı

N. ERGÜN
Sanayi ve Ticaret Bakanı

T. YILDIZ
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

E. GÜNAY
Kültür ve Turizm Bakanı

V. EROĞLU
Çevre ve Orman Bakanı

ORTA VADELİ PROGRAM
(2011-2013)

GİRİŞ

2010-2012 dönemini kapsayan bir önceki Orta Vadeli Program (OVP), dünya ekonomisinde İkinci Dünya Savaşı yıllarından sonra en derin daralmanın yaşandığı bir ortamda yürürlüğe konulmuş, maliye ve para politikaları Program çerçevesinde yüksek bir siyasi sahiplenmeyle başarıyla yürütülmüştür.

OVP; ekonomik politikalara ilişkin belirsizliği kısa sürede ortadan kaldırarak üretim sektörlerinin, dış piyasaların, tüketicilerin ve yatırımcıların güvenini tesis etmiş ve ekonominin hızlı bir şekilde canlanmasına katkı sağlamıştır. Türkiye, OVP ile maliye politikası açısından krizden çıkış stratejisini ilan eden ve ekonomik birimlerin önüne orta vadeli bir çerçeve koyan az sayıda ülke arasında yer almıştır. Bu durum, gelişmiş ya da gelişmekte olan tüm ekonomileri borçlarının sürdürülebilirliği açısından değerlendiren sermaye piyasalarının gözünde Türkiye’yi bir adım öne çıkarmıştır. Bugün gelinen noktada pek çok ülkede ortaya çıkan kamu açıkları ve borç sürdürülebilirlik endişeleriyle orta vadeli programlara duyulan şiddetli ihtiyaç, Türkiye’de zamanında ve doğru adımlar atıldığının da bir teyidi olmuştur.

5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, her yıl, üç yıllık perspektifle OVP hazırlanmasını öngörmektedir. Bu hüküm çerçevesinde, 2011-2013 dönemi için hazırlanan bu Program, bir önceki OVP’nin devamı niteliğinde olup, uygulanmakta olan ilke, politika ve önceliklerle uyum arz etmektedir.

I. DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDE GELİŞMELER¹**A. DÜNYA EKONOMİSİ**

2008 yılının ikinci yarısından itibaren dünyayı etkisi altına alan krizin bir ekonomik ve finansal çöküş haline dönmesini engellemek için, hükümetler ve merkez bankaları; finansal sisteme işlerlik kazandırmaya, güveni tekrar tesis etmeye ve toplam talebi artırmaya yönelik yüksek boyutlu parasal ve mali tedbirler almıştır. Bu tedbirlerin katkısıyla, 2009 yılında dünya ekonomisinde yaşanan daralma öngörüldüğü kadar olmamış ve ekonomik toparlanma beklenenden erken başlamıştır. Dünya ekonomisinde 2009 yılı için yüzde 1,4 olarak tahmin edilen daralma yüzde 0,6 olarak

gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, ekonomik krizin ülke gruplarına yansımaları önemli ölçüde farklılık göstermiştir. 2009 yılında gelişmiş ülkelerde ekonomik daralma yüzde 3,2'ye ulaşırken, özellikle Çin ve Hindistan kaynaklı olmak üzere, yükselen ve gelişmekte olan piyasa ekonomilerinde yüzde 2,5 oranında büyüme kaydedilmiştir.

Küresel ekonomik kriz sonucunda, 2009 yılında, dünya ticaret hacmi yüzde 11, dünya mal ve hizmet ticareti fiyatları ise yüzde 10,3 oranında gerilemiştir. Kriz aynı zamanda dünya genelinde fiyat artışlarının belirgin bir biçimde yavaşlamasına yol açmıştır. Tüketici enflasyonu 2009 yılında gelişmekte olan ülkelerde 4 puan azalarak yüzde 5,2 olarak gerçekleşmiştir. Krizden en çok etkilenen grup olan gelişmiş ülkelerde ise tüketici enflasyonu 3,3 puan azalarak yüzde 0,1 seviyesine düşmüştür; bu gelişme bazı ülkelerde deflasyon riskini gündeme getirmiştir.

2009 yılında yaşanan ekonomik daralmanın olumsuz etkileri işsizlik oranlarında da belirgin olarak görülmüştür. İşsizlik oranı Avro Bölgesinde yüzde 9,4'e, ABD'de yüzde 9,3'e, OECD genelinde ise yüzde 8,3'e çıkmıştır. Temmuz 2010 itibarıyla söz konusu ülkelerin tamamında işsizlik oranlarının bir miktar daha yükseldiği görülmüştür.² Mevcut gelişmeler ve düşük büyüme beklentileri, işsizlik oranlarında gelinen bu seviyelerin uzun bir süre kalıcı olabileceğine işaret etmektedir. Nitekim Ekim ayında yayımlanan IMF'nin Dünya Ekonomik Görünüm Raporunda 2011 yılı işsizlik oranları ABD ve Avro Bölgesi için sırasıyla yüzde 9,6 ve yüzde 10 olarak tahmin edilmektedir.

Makroekonomik gelişmeler 2010 yılında, gelişmiş ekonomilerde yavaş olmakla birlikte istikrarlı bir toparlanma, gelişmekte olan ekonomilerde ise güçlü büyüme beklentisini teyit etmektedir. Bu kapsamda, büyümenin 2010 yılında ABD ekonomisinde yüzde 2,6, Avro Bölgesinde yüzde 1,7 ve gelişmiş ekonomilerin tamamında yüzde 2,7 olarak gerçekleşmesi beklenirken; Çin'in yüzde 10,5, Hindistan'ın yüzde 9,7, gelişmekte olan ekonomilerin toplamda yüzde 7,1 büyüme kaydetmesi beklenmektedir. Böylece, dünya ekonomik büyümesinin yüzde 4,8 olacağı tahmin edilmektedir.

2009 yılında, ABD ve Avro Bölgesi ekonomilerinde, küresel krize karşı uygulanan genişlemeci ekonomi politikalarının katkısıyla, genel devlet açığının GSYH'ya oranı sırasıyla yüzde 12,9 ve yüzde 6,3'e ulaşmıştır. Söz konusu oranın, ABD'de 2010 yılından itibaren, Avro Bölgesinde ise 2011 yılından itibaren düşmeye başlayacağı ve 2015 yılında ABD'de yüzde 6,5'e, Avro Bölgesinde ise yüzde 2,8'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

ABD ve Avro Bölgesi brüt borç stokunun GSYH'ya oranı, 2007 yılındaki yüzde 62,1 ve yüzde 65,9 seviyelerinden, 2009 yılında sırasıyla yüzde 84,3 ve yüzde 79'a ulaşmıştır. Bu oranların önümüzdeki dönemde de artmaya devam ederek 2015 yılında ABD'de yüzde 110,7'ye, Avro Bölgesinde ise yüzde 89,3'e yükselmesi beklenmektedir.

Kamu açığı ve borç stokundaki bozulma bazı Avrupa ülkelerinde çok daha fazla olmuş ve bu ülkelerde kamu borcunun sürdürülebilirliğine yönelik ciddi kaygılar ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği (AB) içinde makroekonomik politika eşgüdümünün sağlanamaması ve bankacılık sektörünün kırılğan yapısı, uluslararası piyasalarda Avronun ciddi değer kaybına neden olmuştur. Bu gelişme, krizin başından itibaren beklendiği gibi, Avro Bölgesinin, dünya ile mukayese edildiğinde, krizden çıkışının tedrici olacağı yönündeki beklentileri güçlendirmiştir. Ancak, borç sorunu yaşayan ülkelerin kamu açıklarını azaltmak amacıyla ardi ardına mali tedbir paketleri açıklamaları; IMF'nin de katkısıyla AB'de zor durumda kalan ülkelere destek mekanizması oluşturulması; uygulanan stres testlerinde bankacılık sisteminde kayda değer bir sorun olmadığının görülmesi; Almanya ekonomisinin güçlü bir toparlanma seyri izlemesi; AB ekonomisinin görünümünü nispi olarak düzeltmiştir.

Özetle, küresel ekonomik krizin etkilerinin azaltılması amacıyla uygulanan maliye politikaları, finansal kesimden kaynaklanan mali yükler ve devresel bütçe etkisi ülkelerin kamu açıklarını ve borç stoklarını önemli ölçüde artırmıştır. Böylece, ekonomik kriz, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, birçok ülke için bir nevi borç krizi haline dönüşmüştür. Uzun dönemde dahi, ülkelerin borç stoklarında meydana gelen artış eğiliminin durdurulabilmesi, ancak dönem boyunca kamu dengelerinde tedrici ve istikrarlı bir iyileştirme yapılmasıyla mümkün görünmektedir. Bu nedenle, kamu borcunun sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla mali sıkılaştırma ülkelerin ekonomik politika gündemine oturmuştur.

Önümüzdeki dönemde, dünya ekonomileri genelinde canlanma ve büyüme öngörülmekle birlikte, özellikle gelişmiş ülkelerdeki yüksek bütçe açıkları ve zayıf büyüme performansı nedeniyle oluşan mali ve finansal kırılğanlıklar kaynaklı belirsizlikler sürmektedir. AB'de yaşanan borç krizine ek olarak, AB ve ABD ekonomilerinde krizle birlikte işsizliğin yüksek seviyelere ulaşmış olması ve yapışkan hale gelmesi, küresel ekonomik beklentilerde belirsizliğe yol açmaktadır. Son dönemde, ABD'de büyümenin düşmüş olması olumsuz beklentileri güçlendirmiş, 2010 yılı ABD büyüme tahminleri aşağı yönlü revize edilmiştir. Kamu borçlarındaki hızlı yükseliş ve mali bilançolardaki bozulmayla birlikte risk primlerindeki yükselmenin bankacılık sistemine yansımaya ve tüketim ve yatırım kararlarını olumsuz yönde etkileme riski bulunmaktadır. Politika faizlerinin sıfır düzeyine yaklaşması nedeniyle para politikasının sınırlarına ulaşılması ve bütçe açıklarının gelmiş olduğu yüksek seviyeler, uygulanabilecek ilave para ve maliye politikası seçeneklerini daraltmakta ve bu husus küresel belirsizliği artırmaktadır.

Dünya ekonomilerinin potansiyel üretim düzeylerinde kısa vadede küresel kriz nedeniyle gerileme kaydedilmiştir. Söz konusu gerileme, AB ve ABD gibi krizden fazla etkilenen ekonomilerde daha belirgin düzeydedir. Bu durum, mevcut işsizlik ve kamu borç yükü sorunlarının çözümünü daha da zorlaştırmaktadır.

B. TÜRKİYE EKONOMİSİ

Küresel kriz Türkiye ekonomisini dış ticaret, finansman ve beklentiler olmak üzere üç kanaldan etkilemiştir. 2008 yılının ikinci çeyreğinden itibaren daralmaya başlayan Türkiye ekonomisi, yurtiçi talep ve üretimi artırmaya yönelik

alınan önlemler sonucunda, 2009 yılının ikinci çeyreğinden itibaren canlanma eğilimine girmiştir. Ekonomide başlayan canlanma eğilimi, OVP çerçevesinde, zamanında ve doğru politikalar uygulanarak desteklenmiştir. OVP ile kamu açıklarının üç yıl boyunca kademeli bir şekilde azaltılacağı ve kamu borç stokunun kontrol altında tutulacağı ilan edilmiştir. Maliye politikalarında 2009 ve 2010 yılındaki uygulamalar OVP ile uyumlu olmuştur.

Belirsizliklerin azalması, tüketici güveninin artması, kredi koşullarının iyileşmesi tüketim ve yatırım kararlarını olumlu yönde etkileyerek yurtiçi talebi artırmıştır. Ekonomik canlanmada sağlanan bu ivme 2010 yılında da devam etmiş ve yılın ilk yarısında GSYH, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11 oranında artış kaydetmiştir. Böylece, Türkiye dünyanın en hızlı büyüyen bir kaç ekonomisi arasında yer almıştır.

2009 yılında, ekonomideki daralmaya paralel olarak cari açığın milli gelire oranı bir önceki yıla göre 3,4 puan azalarak yüzde 2,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2010 yılında ise cari açık, ekonomideki toparlanmayla birlikte yeniden artma eğilimine girmiştir. Bu dönemde cari açığın finansmanında herhangi bir sorunla karşılaşılmemiştir. Sermaye girişi, ekonomideki canlanma ve güven ortamının tesisiyle 2009 yılının Mayıs ayından itibaren tekrar başlamış, mevduat ve portföy yatırımları ağırlıklı olmak üzere artarak sürmüştür.

2009 yılında küresel krizin getirdiği belirsizlik ortamında istihdam olanaklarındaki daralma nedeniyle işsizlik oranı yüzde 14'e yükselmiştir. Bununla birlikte toplam istihdamda bir kayıp yaşanmamıştır. Tarım dışı istihdam yüzde 1 azalırken, tarım istihdamının yüzde 4,5 oranında artması nedeniyle toplam istihdam yüzde 0,4 oranında artış göstermiştir.

2010 yılının ilk yarısında ise ekonomik aktivitenin öngörülerin üzerinde artış göstermesi, belirsizliklerin azalması ve istihdamın artırılmasına yönelik alınan tedbirler istihdam olanaklarını artırmış ve işsizlik oranı sürekli azalarak Haziran dönemi itibarıyla yüzde 10,5 seviyesine gerilemiştir. İşgücüne katılma oranındaki artışa rağmen işsizlik oranının azaldığı gözlenmiştir. 2010 yılı Haziran dönemi itibarıyla, bir önceki yılın aynı dönemine göre, tarım dışı işsizlik oranı 3 puan azalarak yüzde 13,4'e, genç nüfusta işsizlik oranı ise 4,6 puan azalarak yüzde 19,1'e gerilemiştir. Aynı dönemler itibarıyla, tarım dışı istihdam yüzde 6,8, ücretli ve yevmiyeli sayısı ise yüzde 8,4 oranında artış kaydetmiştir. İstihdam olanaklarındaki iyileşme ile birlikte 2010 yılının tümünde işsizlik oranının yüzde 12,2'ye gerilemesi beklenmektedir.

2009 yılında TÜFE yıllık artış hızı, 2008 yıl sonuna göre yaklaşık 3,5 puan azalış kaydederek yüzde 6,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede, küresel krizin etkileriyle iktisadi faaliyetlerdeki yavaşlamanın belirginleşmesi ve emtia fiyatlarındaki düşüş belirleyici olmuştur. Diğer taraftan, vergi düzenlemelerinin oluşturduğu fiyat artışının yanı sıra, işlenmemiş gıda fiyatlarındaki yükseliş nedeniyle 2009 yılının son çeyreğinde enflasyonda artış eğilimi başlamış, bu eğilim 2010 yılının Ocak-Nisan döneminde güçlenerek devam etmiştir. Ancak, hizmet grubu yıllık enflasyonundaki gerilemenin devam etmesi ve enerji fiyatlarının artış hızındaki yavaşlamaya rağmen işlenmemiş gıda fiyatlarında kaydedilen yükselme sonucunda Eylül ayı sonunda yıllık enflasyon yüzde 9,2 seviyesine yükselmiş bulunmaktadır. Mevcut görünüm altında yıl sonunda tüketici fiyatları yıllık artış oranının yüzde 7,5 olması beklenmektedir.

Başta bankacılık kesimi olmak üzere birçok sektörde gerçekleştirilen yapısal reformlar ile uzun süredir uygulanan sıkı maliye politikası sonucunda bir taraftan Türkiye ekonomisinin küresel krize sağlam makroekonomik temellerle girmesi sağlanırken, diğer taraftan da küresel krizin ekonomimiz üzerindeki etkilerini azaltıcı politikaların uygulanmasına imkan sağlanmıştır.

Küresel krizin ekonomimiz üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla uygulamaya konulan canlandırma paketlerinin de etkisiyle, 2007 yılında yüzde 0,2 olan genel devlet açığının GSYH'ya oranı 2009 yılında önemli ölçüde yükselmiştir. 2008 yılına kadar sürekli düşüş gösteren kamu borç stokunun GSYH'ya oranı, kamu açığındaki artışa ve büyümedeki daralmaya bağlı olarak, 2009 yılında artış göstermiştir. Bununla birlikte, özellikle 2009 yılı ortasında alınan tedbirler, OVP kapsamında atılan adımlar ve büyüme hızının son çeyrekte beklentilerin üzerinde gerçekleşmesi sonucunda, 2009 yıl sonu itibarıyla hem kamu açığı hem de borç stokunun GSYH'ya oranı öngörülerin altında kalmıştır. Bu kapsamda, 2009 yıl sonu itibarıyla yüzde 6,6 olması beklenen genel devlet açığının GSYH'ya oranı yüzde 5,4 seviyesinde; yüzde 47,3 olması beklenen genel devlet borç stokunun GSYH'ya oranı ise yüzde 45,5 seviyesinde kalmıştır.

OVP'de yer alan tedbirlerin kararlılıkla uygulanması ve ekonominin öngörülenden daha erken ve güçlü bir biçimde toparlanmasının da katkısıyla, kamu maliyesi göstergelerindeki iyileşme 2010 yılında da sürmüştür.

Başta gelişmiş ekonomiler olmak üzere, ülkelerin kamu borçlarının sürdürülebilirliği açısından değerlendirildiği bir dönemde, kamu maliyesi alanında elde edilen bu başarılı sonuçlar, Türkiye'nin diğer ülkelerden farklı bir konumda değerlendirilmesine imkan sağlamıştır.

Sağlanan bu olumlu gelişmeler, geleceğe yönelik güven ve risk primine ilişkin birçok göstergedeki ciddi iyileşmeyle de teyit edilmiştir. Türkiye, 2010 yılında Cumhuriyet tarihinde ilk defa iç piyasada 10 yıllık vadeyle borçlanmıştır. Yurt dışına ihraç edilen eurobondların vadesi 30 yılı aşmış, söz konusu senetlerin faizleri, kredi notu Türkiye'den yüksek olan ülkelerin çıkardıkları senetlerin faizlerinden daha düşük gerçekleşmiştir. Benzer şekilde, Türkiye'nin risk primi göstergeleri bazı gelişmiş ekonomilerin de altına inmiş ve Türkiye, yatırımcıların daha az riskli kabul ettiği bir ülke olmuştur. Türkiye'nin krize karşı geliştirdiği politikalar ve gösterdiği dayanıklılığın bir neticesi olarak, ülke kredi notumuz bir kredi derecelendirme kuruluşu tarafından iki kademe olmak üzere, dört farklı kredi derecelendirme kuruluşu tarafından çok kısa aralıklarla bir kademe artırılmıştır.

II. TEMEL AMAÇ

2011-2013 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programın temel amacı, ülkemizin refah seviyesinin artırılması nihai hedefi doğrultusunda, büyümeye istikrar kazandırmak, istihdamı artırmak, kamu dengelerini iyileştirmek ve fiyat istikrarını sağlamaktır.

Ekonominin rekabet gücü, kamu harcamalarında etkinlik, iyi yönetim, devlet yardımları, eğitim sistemi, yargı sistemi, kayıt dışılık, yerel yönetimler ve bölgesel gelişme alanlarında yapısal dönüşüm ihtiyacı devam etmektedir.

İstihdamı artırmak için istikrarlı büyüme ortamını sağlayacak politikaların yanı sıra işgücünün niteliğini, işgücü piyasasının esnekliğini ve işgücüne katılımı artıracak politikalara ağırlık verilecektir.

Kamu kesimi açıklarının azaltılması; bir taraftan ekonomide güven, istikrar ve öngörülebilirliğin güçlendirilmesine, diğer taraftan özel sektörün kullanabileceği kaynakların artırılmasına katkı sağlayacak ve böylece özel sektör öncülüğünde bir büyüme sürecinin gerçekleşmesine yardımcı olacaktır.

III. MAKROEKONOMİK HEDEFLER VE POLİTİKALAR

A. PROGRAM DÖNEMİ HEDEF VE GÖSTERGELERİ

Programın makroekonomik çerçevesi oluşturulurken; gelişmiş ülkelerin yavaş ve istikrarlı, gelişmekte olan ülkelerin ise daha hızlı bir ekonomik büyüme göstereceği; dünya ticaret hacmindeki artışın, uzun dönem ortalamasının bir miktar üzerinde seyredeceği; yükselen piyasa ekonomilerine net özel sermaye girişinin artacağı ve cari açığın finansmanında bir sorunla karşılaşılmayacağı; uluslararası mal ve ham petrol fiyatlarında aşırı yükselme olmayacağı varsayılmıştır.

1. Büyüme ve İstihdam

- i) Küresel krizden çıkış sürecinde 2010 yılının özellikle ilk yarısında yurtiçi talep ve üretimde hızlı bir artış kaydedilmiş ve GSYH bu dönemde yüzde 11 oranında artmıştır. Baz etkisinin azalmasıyla da büyümenin 2010 yılının ikinci yarısında yavaşlaması ve yılın tamamında yüzde 6,8 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. 2011 yılında yüzde 4,5 olacağı tahmin edilen büyümenin, 2013 yılı sonunda yüzde 5,5 düzeyine ulaşması hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşılmasında, Program dönemi sonuna kadar dünya ekonomisinin küresel krizin etkilerinden kurtulacağı öngörüsünün yanı sıra potansiyel hasılaya yakınsamanın sürmesi ve OVP'de yer alan politikaların kararlılıkla uygulanması belirleyici olacaktır.
- ii) Program döneminde yıllık ortalama reel artış hızının özel tüketim harcamalarında yüzde 4,4, özel sabit sermaye yatırım harcamalarında yüzde 10,8, kamu tüketim harcamalarında ise yüzde 3,9 olması öngörülmektedir. Kamu sabit sermaye yatırım harcamalarının ise dönem boyunca ortalama yüzde 2,5 oranında azalacağı tahmin edilmektedir.
- iii) Program dönemi boyunca kamu ve özel kesim tasarruflarında artış öngörülmektedir. Ancak negatif olan özel kesim tasarruf yatırım farkının program döneminde artması beklenmektedir.
- iv) Ekonomik büyümenin yanı sıra, işgücü piyasasını daha esnek hale getirecek politikaların da uygulanmasıyla Program döneminde, tarım dışında 1,5 milyon kişi ilave istihdam yaratılması beklenmektedir. Bu dönemde tarım istihdamında beklenen çözümlenin etkisiyle toplam istihdam artışının 1,1 milyon kişi olacağı tahmin edilmektedir.
- v) Dönem sonunda istihdam oranının yüzde 43, işsizlik oranının yüzde 11,4 olması beklenmektedir.

2. Kamu Maliyesi

- i) 2010 yılı sonunda yüzde 3,4 olacağı tahmin edilen kamu kesimi açığının GSYH'ya oranının, Program dönemi sonunda yüzde 1,2'ye gerileyeceği öngörülmektedir.
- ii) Aynı şekilde, 2013 yılı genel devlet açığının GSYH'ya oranının da, 2010 yılında gerçekleşmesi beklenen yüzde 3,7 seviyesinden yüzde 1,1'e düşmesi hedeflenmektedir.
- iii) 2010 yılında GSYH'ya oran olarak yüzde 1,0 düzeyinde olan faiz giderleri ve özelleştirme gelirleri hariç kamu kesimi fazlasının Program dönemi sonunda yüzde 1,7'ye yükseleceği öngörülmektedir.
- iv) 2010 yılında yüzde 39,1 olarak gerçekleşeceği tahmin edilen genel devlet harcamalarının GSYH'ya oranının, 2013 yılında yüzde 36,1'e düşmesi beklenmektedir.
- v) 2010 yılında yüzde 34,4 olacağı tahmin edilen genel devlet faiz dışı harcamalarının GSYH'ya oranının, sürekli bir azalma trendi içerisinde Program dönemi sonunda yüzde 32,6'ya gerilemesi beklenmektedir.
- vi) 2010 yılında yüzde 35,0 olacağı tahmin edilen özelleştirme gelirleri hariç genel devlet gelirlerinin GSYH'ya oranının, 2013 yılında yüzde 34,3 olması beklenmektedir.
- vii) 2010 yılında yüzde 26,2 olarak gerçekleşeceği tahmin edilen sosyal güvenlik primleri dahil vergi yükünün (vergi red ve iadeleri hariç) GSYH'ya oranının, 2011 yılında yüzde 26,4'e yükseleceği ve Program dönemi sonunda tekrar yüzde 26,2 seviyesine gerileyeceği öngörülmektedir.
- viii) GSYH'ya oran olarak, 2009 yılında yüzde 45,5 düzeyinde gerçekleşen AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun 2010 yılında yüzde 42,3 düzeyine gerilemesi beklenmektedir. Söz konusu oranın düzenli bir azalma trendi göstererek, Program dönemi sonunda yüzde 36,8 düzeyinde gerçekleşmesi öngörülmektedir.
- ix) Program döneminde gerçekleştirilmesi öngörülen özelleştirmeler sonrasında küçülen KİT sisteminin, doğal gaz tüketiminin arzın altında kalmasının da tesiriyle 2010 yılında yüzde 0,3 olması tahmin edilen faiz dışı fazlasının GSYH'ya oranının Program dönemi sonunda yüzde 0,1 faiz dışı açığa dönüşmesi

beklenmektedir.

3. Ödemeler Dengesi

- i) Program döneminde, dünya ticaretinde ve ticaret ortaklarımızın ekonomilerinde başlayan toparlanmanın devam etmesi ve bu gelişmenin de dış talebe olumlu yansımaları sonucunda ihracatın dönem boyunca yıllık ortalama olarak cari fiyatlarla yüzde 12,7 oranında artarak 160 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.
- ii) Ekonomimizdeki büyümeye paralel olarak ithalatın da hızla yükseleceği ve yıllık ortalama yüzde 11,3 artışla 2013 yılında 245 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dönem sonunda yakıt ithalatının (27. Fası) 53,1 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.
- iii) Programda öngörülen politikaların uygulanmasıyla ihracatın ithalatı karşılama oranının tedrici bir şekilde artması ve böylece dış ticaret açığının GSYH'ya oranının yüzde 9,3 seviyesinde kalması öngörülmektedir.
- iv) Turizm gelirlerinin GSYH içindeki payının Program dönemi boyunca yüzde 3 seviyesinde kalacağı tahmin edilmektedir.
- v) Program döneminde hedeflenen ortalama yüzde 5 büyümeye rağmen, yurtiçi tasarrufları artırmaya yönelik politikaların da katkısıyla, cari işlemler açığının GSYH'ya oranının ortalama yüzde 5,2 civarında kalacağı öngörülmektedir.

4. Enflasyon

- i) Program döneminde toplam talep koşullarının enflasyona düşüş yönünde yaptığı katkının devam edeceği öngörülmektedir. Politika faizlerinin 2011 yılında sınırlı bir artış gösterdikten sonra dönem boyunca tek haneli düzeylerde kalması, gıda enflasyonunun yüzde 7 seviyesinde seyretmesi ve petrol fiyatlarının 80-85 dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, TÜFE yıllık artış hızı, 2010 yılı için yüzde 7,5, 2011, 2012 ve 2013 yılları için ise sırasıyla yüzde 5,3, yüzde 5 ve yüzde 4,9 olarak tahmin edilmiştir.

B. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR

1. Büyüme ve İstihdam

- i) Kriz sonrası dönemde güçlü, sürdürülebilir ve istihdam yaratan büyümenin sağlanması için para, maliye ve gelirler politikaları koordinasyon içerisinde yürütülecektir.
- ii) Ekonomide yurtiçi tasarrufları artırmaya yönelik çalışmalar sürdürülecektir. Kamu mali disiplininin sağlanması çerçevesinde, kamu tasarruflarının iyileştirilmesi bu amacın gerçekleştirilmesine katkıda bulunacaktır.
- iii) Kriz sonrasında ekonomik canlanmanın güçlendirilmesi ve istikrarlı büyüme için özel kesim yatırımlarını ve ihracatı artırmaya yönelik politikalara devam edilecektir.
- iv) Kamu yatırımlarında teknik ve sosyal altyapının geliştirilmesine öncelik verilecektir.
- v) Ekonominin istihdam yaratma kapasitesini artıracak politikalara öncelik verilecektir. Bu çerçevede, işgücü piyasası daha esnek hale getirilecek ve işgücünün niteliği artırılacaktır.
- vi) KOBİ'lerin rekabet gücü artırılacak ve istihdam yaratma kapasitesi iyileştirilecektir.
- vii) Bölgelerdeki potansiyelin ve dinamiklerin ulusal büyümeye ve kalkınmaya sağladıkları katkı artırılacaktır.
- viii) Kırsal kesimde, görece verimliliği yüksek ekonomik faaliyet alanlarını geliştirmek suretiyle, istihdam ve katma değer artırılacaktır.

2. Kamu Maliye Politikası

Kamu kesimi açığı azaltılarak özel sektörün kullanabileceği kaynakların artırılmasına katkı sağlanacak ve böylelikle özel sektör öncülüğünde bir büyüme sürecinin gerçekleşmesine yardımcı olunacaktır.

Mali saydamlık ve hesap verebilirliğin artırılmasına yönelik idari ve hukuki düzenlemelere devam edilecek, başlatılmış olan reformların uygulama boyutu güçlendirilecektir.

Politika oluşturma ve analiz sürecinde büyük önem taşıyan kamu mali istatistiklerinin uluslararası standartlara uyumu sağlanacaktır.

a. Kamu Harcama Politikası

Kamu kaynaklarının kullanımında, belirlenen politika ve öncelikler doğrultusunda hareket edilmesi, yürütülen faaliyet ve projelerin gereklilik, etkinlik ve verimlilik açısından gözden geçirilerek kamu harcamalarının sağlıklı bir temele kavuşturulması esastır. Bu çerçevede;

- i) Kamu idareleri tarafından harcama programları gözden geçirilecek; ihtiyaçlara cevap vermeyen, verimsiz faaliyet ve projeler tasfiye edilecek, böylece kamu kaynağının ihtiyaçlar doğrultusunda daha etkin kullanımı sağlanarak mali alan oluşturulacaktır.
- ii) Kamuda personel istihdamı; personel ihtiyacının belirlenmesi ve personelin niteliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar doğrultusunda ve merkezi yönetim bütçe kanunlarında belirlenen sınırlamalara uygun olarak gerçekleştirilecektir.
- iii) Sağlık hizmetlerinin kalitesinden ödün verilmeksizin ilaç ve tedavi harcamalarını daha akılcı hale getirmeye yönelik tedbirler alınmaya devam edilecektir. Üniversite hastanelerinin finansman sıkıntılarının giderilmesine yönelik yapısal tedbirler alınacaktır.
- iv) Sağlık harcamalarına ilişkin denetimlerin daha etkin bir şekilde yapılabilmesi amacıyla, sağlık hizmet

sunucularının geçmiş davranışlarını dikkate alan denetim modelleri geliştirilecek, risk analizi ve veri madenciliği alanlarında yazılım, donanım ve eğitim altyapısı güçlendirilecektir.

- v) Genel sağlık sigortası, getireceği mali yüklerin makul düzeyde tutulması amacıyla, sağlıkta dönüşüm programıyla birlikte uygulanmaya devam edilecektir.
- vi) Sosyal yardımlarda etkinliğin sağlanmasına yönelik olarak sosyal yardımlarla istihdam arasında bağlantı kurulacak ve sosyal yardımlardan mükerrer yararlanma önlenecektir.
- vii) Mahalli idarelerin genel bütçe vergi paylarından kamuya olan borçlarına mahsuben yapılacak kesinti, yeni borç doğmasını engelleyecek ve borç stokunun azalmasına yardımcı olacak bir oranla düzenli olarak uygulanacaktır.
- viii) Kamu ihale sisteminin etkinlik ve şeffaflığının artırılmasını ve AB müktesebatında yer alan kapsam, tanım ve istisnalarla uyumunu sağlayacak düzenlemeler hayata geçirilecektir.
- ix) Mali sonuç doğuracak düzenleme ve uygulamalarla ilgili olarak, kısa dönemin yanı sıra, orta ve uzun dönemi de içeren etki analizleri yapılacaktır.

b. Kamu Yatırım Politikası

Kamu yatırımlarının etkinliği artırılacak; yatırımlar, öncelikli sosyal ihtiyaçları giderecek ve üretken faaliyetleri destekleyecek nitelikteki altyapıya yönlendirilecek; sektörel, bölgesel ve AB'ye uyum yönündeki amaçların gerçekleştirilmesinde etkili bir araç olarak kullanılacaktır. Bu çerçevede;

- i) Kamu yatırımları etkili ve verimli bir şekilde zamanında gerçekleştirilecek ve mevcut sermaye stoku daha etkin kullanılacaktır.
- ii) Eğitim, sağlık, teknolojik araştırma, ulaştırma, içme suyu ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik altyapı yatırımlarına öncelik verilecektir.
- iii) Kamu yatırımları, başta Güneydoğu Anadolu Projesi, Doğu Anadolu Projesi, Konya Ovası Projesi olmak üzere bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmayı hedefleyen ekonomik ve sosyal altyapı projelerine yoğunlaştırılacaktır.
- iv) AB'ye üyelik yönünde ortaya konulan politika ve önceliklerin hayata geçirilmesi için sürdürülen çalışmaların gerektirdiği yatırımlar hızlandırılacaktır.
- v) Kamu altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde özel sektör katılımını artırıcı modellerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- vi) Kamu yatırım teklif ve kararları, sorun ve çözüm analizlerini içeren sektör çalışmaları ve nitelikli yapılabirlik etüd ve analizlerine dayandırılacaktır.

c. Kamu Gelir Politikası

Uygulanacak kamu gelir politikalarının temel amacı; büyüme, yatırım ve istihdamın desteklenmesine ve ekonomide kayıtdışılığın azaltılmasına katkıda bulunmak ve etkin, basit ve adil bir vergilendirme sistemi oluşturmaktır. Bireysel ve kurumsal tasarruf ve sermaye birikiminin teşvik edilmesi özel önem taşımaktadır. Bu çerçevede;

- i) Vergi politikalarının uygulanmasında istikrar ve vergilendirmede öngörülebilirlik esas olacaktır.
- ii) Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye girişinin hızlandırılmasına, yatırımların ve Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesine, istihdamın artırılmasına ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasına yönelik vergi politikalarının uygulanmasına devam edilecektir.
- iii) Vergi kanunlarında yer alan istisna, muafiyet ve vergi indirim hükümleri, öngörülen sosyo-ekonomik politika ve hedefler çerçevesinde gözden geçirilerek vergi mevzuatı sadeleştirilecektir. İstisna, muafiyet ve indirimler nedeniyle oluşan vergi harcaması tutarlarının hesaplanmasına devam edilecektir.
- iv) Yüksek oranda vergilendirilen ürünler başta olmak üzere vergi kayıp ve kaçakını önlemeye yönelik denetimler artırılacaktır.
- v) Vergi ve diğer mali yükümlülüklerin zamanında ödenmesini sağlamak amacıyla etkin bir tahsilât sistemi oluşturulacaktır.
- vi) Vergiye gönüllü uyumun artırılması ve vergi tabanının genişletilmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.
- vii) Maktu vergi ve harçlar genel ekonomik koşullar göz önüne alınarak güncellenecektir.
- viii) Vergi idaresinin denetim ve uygulama kapasitesinin güçlendirilmesiyle ilgili çalışmalara devam edilecektir.
- ix) Vergi uyuşmazlıklarına dair idari yargılama alanında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
- x) Yerel yönetimlerin öz gelirlerinin artırılmasına yönelik düzenlemeler hayata geçirilecektir. Yerel idarelerin öz gelirlerinin artırılmasında, imar ve altyapı hizmetleri sonrasında varlıkların değerinde ortaya çıkan artışlardan daha fazla yararlanılacaktır.
- xi) Atıl vaziyette bulunan Hazineye ait taşınmazlar, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla koordinasyon içerisinde, geliştirilecek projeler vasıtasıyla ekonomiye kazandırılacaktır.

d. Kamu Borçlanma Politikası

Kamu borcunun yönetimi, iç ve dış piyasa koşulları ile maliyet unsurları göz önünde bulundurularak belirlenen risk düzeyi çerçevesinde, finansman ihtiyacının orta ve uzun vadede mümkün olan en uygun maliyetle karşılanması

ilkesine dayanmaktadır. Bu ilke çerçevesinde,

- i) Kamu kesimi borçlanmasının özel kesim kaynaklarını dışlamamasını teminen iç borç çevirme oranı kademeli olarak azaltılacaktır.
- ii) Şeffaflığın artırılması amacıyla, kamuoyunun ihtiyaçları da dikkate alınarak, finansman programları ve borç bilgilerinin düzenli olarak açıklanmasına devam edilecektir.
- iii) Devlet iç borçlanma senetlerinin yatırımcı tabanının genişletilmesi amacıyla yönelik olarak yeni araçların ve yeni satış yöntemlerinin geliştirilmesine ilişkin çalışmalara devam edilecektir.

e. Kamu Mali Yönetimi ve Denetim

İdari ve mali sorumlulukların gereği gibi yerine getirilmesine yönelik olarak 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunuyla oluşturulan yeni mali yönetim ve denetim anlayışının, tüm unsurlarıyla hayata geçirilebilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, iç kontrol sistemlerinin sağlıklı bir şekilde kurulması, iç ve dış denetimin etkin ve koordineli bir şekilde çalışması esastır.

- i) 5018 sayılı Kanunla uyum sağlayacak şekilde etkin bir dış denetimin sağlanması için Sayıştay'ın yasal ve insan kaynakları altyapısı güçlendirilecektir.
- ii) Sayıştay'ın denetim faaliyetleri kamuda yaygınlaştırılacaktır. İç kontrol ve iç denetim sisteminin sağlıklı bir şekilde çalışmasına yönelik Sayıştay'ın daha fazla katkı vermesi sağlanacaktır.
- iii) Kamu kurum ve kuruluşlarında yönetim sorumluluğunun güçlendirilmesi için gerekli mali yönetim, iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik tedbirler güçlendirilecektir.
- iv) Kamu idarelerinin faaliyetlerinde kamu iç kontrol standartlarının esas alınması sağlanacaktır.
- v) Kamu kuruluşlarında kamu mali yönetiminin gerektirdiği hizmetlerin daha etkin sunulmasını teminen insan kaynakları altyapısı nitelik ve nicelik olarak güçlendirilecektir.

f. Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme

KİT'lerin kârlılık ve verimlilik ilkelerine uygun olarak işletilmesi esastır. KİT'lerin belirli bir takvim ve strateji çerçevesinde özelleştirilme çalışmaları kararlılıkla sürdürülecektir.

- i) KİT'lerde; yetkilendirmeyi, hesap verebilirliği, şeffaflığı, karar alma süreçlerinde etkinliği ve performansa dayalı yönetimi esas alan stratejik yönetim anlayışı yaygınlaştırılacaktır.
- ii) KİT'lerin tüm işletmecilik politikaları; stratejik planlar ile genel yatırım ve finansman kararnamelerinde öngörülen hedeflere ulaşacak şekilde belirlenecek ve etkin bir şekilde uygulanacaktır.
- iii) KİT'lerin gayrimenkullerinin değerlendirilmesinde rayiç bedel esas alınacaktır. KİT'lerin atıl olmayan gayrimenkullerinin devri, işletmenin verimliliği, bütünlüğü ve çevre sağlığı gibi hususları olumsuz etkilemeyecek şekilde mümkün olabilecektir. Kamu kurum ve kuruluşlarının KİT'lerin gayrimenkullerine ilişkin devralma taleplerinin değerlendirilmesinde 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümleri esas alınacaktır.
- iv) KİT'lerin sürekli zarar eden ve alınacak tedbirlerle kâra geçirilmesi mümkün görülmeyen işletme birimleri tasfiye edilecektir.
- v) KİT'lerde nitelikli personel ihtiyacının karşılanması için gerekli tedbirler alınacaktır.
- vi) Kamunun elektrik dağıtımı ve şeker üretimi alanlarından tamamen çekilmesi; elektrik üretimi, telekomünikasyon, liman, otoyol ve köprü işletmeciliğindeki payının ise azaltılması hedeflenmektedir.

3. Ödemeler Dengesi

İstikrarlı ve sürdürülebilir büyüme ortamının sağlanması için cari açığın kontrol altına alınması ve borç yaratmayan kaynaklarla finanse edilmesi esastır.

- i) İhracatta firmaların küresel rekabet gücünü artırmak amacıyla yenilikçiliğe ve Ar-Ge'ye dayalı, katma değeri yüksek, markalı ürün ve hizmetlerin üretim ve pazarlama süreçlerinin desteklenmesi sağlanacaktır.
- ii) İhracatta pazar çeşitliliğini artırmak amacıyla bölgesel stratejiler kapsamında, küresel krizden nispeten daha az etkilenen Afrika ülkeleri ile Asya-Pasifik ve benzeri ülke gruplarına yönelik ticaretin artırılması sağlanacaktır.
- iii) Belirlenen hedef ülkelerle ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik "Ülke Masaları" kapsamında pazara giriş projeleri ve eylem planları hazırlanarak hayata geçirilecektir. Ayrıca, ihracatçıların karşılaştıkları pazara giriş engelleri tespit edilerek bu engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik girişimlerde bulunulacaktır.
- iv) Üretim ve ihracatın ithalata olan yüksek oranlı bağımlılığını azaltmak amacıyla özellikle ara malları ve yatırım mallarında yurtiçi üretim kapasitesini artırıcı politikalara ve desteklere devam edilecektir.
- v) AB teknik mevzuatına uyumda ilerleme kaydedilecek ve yurtiçi ve yurtdışı piyasalara kaliteli ve güvenli ürün arz edilmesi sağlanacaktır. Ayrıca, AB'nin üçüncü ülkelerden ithalatta ürün güvenliği denetimleri sistemiyle mevzuatımızın uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.
- vi) İhracata yönelik kredi ve garanti destek imkanlarını iyileştirmek amacıyla Eximbank kaynaklarının artırılmasına devam edilecektir.
- vii) "Üretime Dönük İhracat Stratejisinin" bir parçası olan "Girdi Tedarik Stratejisi" çerçevesinde; dahilde işleme rejiminde, iç piyasa üretimi ve denetim koşullarında ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak gerekli

değişiklik ve düzenlemeler yapılacaktır.

- viii) İpek yolunun yeniden canlandırılması amacıyla, Japonya'dan Türkiye'ye kadar olan güzergâhtaki gümrük idareleri arasında işbirliğinin artırılması, ticaretin kolaylaştırılması ve sınır geçişlerinin hızlandırılması yönündeki çalışmalara devam edilecektir.

4. Para Politikası

Para politikası 2011–2013 döneminde de enflasyon hedeflemesi çerçevesinde yürütülecektir. Para politikasının temel amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. Bu amaç doğrultusunda;

- i) Temel para politikası aracı olarak kısa vadeli faiz oranları kullanılmaya devam edilecektir. Kısa vadeli faiz oranı dışındaki para politikası araçları, önümüzdeki dönemde de para politikasının etkinliğini artırmak ve ekonomiye dair riskleri azaltmak amacıyla kullanılabilir.
- ii) Enflasyon hedefleri, Hükümet ve Merkez Bankası tarafından üç yıllık vadede belirlenecektir.
- iii) Para politikasında hesap verebilirliği ve şeffaflığı temin etmek amacıyla, enflasyonun yıl sonu hedefinden belirgin olarak sapması ya da sapma olasılığının ortaya çıkması halinde, Merkez Bankası hedeften sapmanın nedenlerini ve enflasyonun tekrar hedefe yakınsaması için alınması gereken önlemleri Hükümete yazılı olarak bildirecek ve kamuoyuna duyuracaktır.
- iv) Esnek ve etkin likidite yönetimine imkan veren para politikasının operasyonel çerçevesi önümüzdeki dönemde de sürdürülecektir.
- v) Dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına bu dönemde de devam edilecektir.
- vi) Piyasa derinliğinin kaybolmasına bağlı olarak kurlarda sağlıklı fiyat oluşumlarının gözlenmesi durumunda döviz satım ihaleleri yapılabileceği gibi spekülasyon davranışları gözlenmesi durumunda piyasaya doğrudan müdahale edilebilir.
- vii) Piyasa koşulları göz önünde bulundurularak, rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihaleleri önceden ilan edilen program dahilinde yapılmaya devam edilecektir.

IV. PROGRAM DÖNEMİ GELİŞME EKSENLERİ

A. REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI

1. İş Ortamının İyileştirilmesi

İş ortamının rekabetçi bir yapıya kavuşturularak iyileştirilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin artırılması amacıyla sağlanan desteklerin etkinliği artırılacak ve finansal araçlar çeşitlendirilecektir.
- ii) KOBİ'lerin, yeni girişimcilerin, esnaf ve sanatkârların rekabet güçlerinin artırılmasına yönelik etkin destekler sağlanacak, desteklere ilişkin izleme ve değerlendirme sistemleri oluşturulacak ve kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon artırılacaktır.
- iii) İş ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak bürokrasinin azaltılması, işlemlerin hızlandırılması ve işlem maliyetlerinin düşürülmesi konusundaki çalışmalar sürdürülecektir.
- iv) Devlet yardımlarının AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.
- v) Fikri mülkiyet sisteminin etkinliğini sağlamak üzere; kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler belirlenecek, kurumsal kapasite ve hukuki altyapı güçlendirilecek, kurumlar arası etkin bir işbirliği ve koordinasyon sağlanacak, toplum düzeyinde yaygın ve yerleşik fikri haklar kültürü oluşturulacaktır.
- vi) Girişimci Bilgi Sistemi geliştirilecektir.

2. Ekonomide Kayıtdışılığın Azaltılması

Ekonomide rekabet gücünün artırılması, haksız rekabetin önlenmesi ve kamu finansmanına katkıda bulunulması hedefleri doğrultusunda, ekonomide kayıtdışılığın azaltılması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Kayıtdışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı güncellenecektir. Söz konusu Plan kapsamında kayıtdışılığa karşı kurumsal ve toplumsal mutabakat güçlendirilerek kayıt içi faaliyetler özendirilecek, denetim kapasitesi artırılacak, yaptırımların etkinliği artırılmak üzere gözden geçirilecektir.
- ii) Başta vergi denetimi olmak üzere, denetimlerde etkinliğin kurumlar arası çapraz kontrolü de içerecek şekilde sağlanması amacıyla kamu idarelerinin uygulama kapasitesinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilerek, idarelerin beşeri ve teknolojik altyapısı iyileştirilecektir.

3. Finansal Sistemin Geliştirilmesi

Finans sektöründe güven ve istikrar güçlendirilecek ve sektörün uluslararası rekabet gücü artırılacaktır. Bu çerçevede;

- i) Finansal piyasaların daha etkin izlenmesi, sistemik risk yönetiminin etkinliğinin artırılması ve yurt dışı ilgili mercilerle işbirliğinin artırılması sağlanacaktır.
- ii) Finans sektöründeki tüketici ve yatırımcı haklarının gözetilmesine yönelik uygulamalar geliştirilecektir.
- iii) Finans sektörünün düzenleme ve denetimi, uluslararası standartlara, AB müktesebatına, küresel kriz sonrası dönemde G-20 platformu öncülüğünde yürütülen yeni çalışmalara uyum gözetilerek geliştirilecektir.
- iv) İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı titizlikle uygulanacaktır.

4. Enerji ve Ulaştırma Altyapısının Geliştirilmesi

a. Enerji

Enerji politikasının temel amacı; artan nüfusun ve büyüyen ekonominin ihtiyaç duyacağı enerjinin, rekabetçi bir serbest piyasa ortamında, sürekli, kaliteli ve güvenli bir şekilde asgari maliyetle karşılanmasıdır. Bu çerçevede;

- i) Elektrik enerjisi arz güvenliğinin temini ve elektrik üretim, iletim ve dağıtım yatırımlarının arz-talep projeksiyonları çerçevesinde gerçekleştirilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.
- ii) Elektrik dağıtım ve üretim özelleştirmeleri gelir elde etmenin yanı sıra piyasada oluşacak fiyat yapısı ve diğer sektörel öncelikler göz önünde bulundurularak gerçekleştirilecektir.
- iii) Elektrik arzında sağlıklı bir kaynak çeşitliliği yaratmak ve arz güvenliğini artırmak amacıyla nükleer güç santrallerinin kurulması konusunda başlatılan çalışmalara devam edilecektir.
- iv) Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Stratejisi Belgesi ile ilan edilmiş elektrik üretimindeki kaynak kullanım hedefleri dikkate alınarak, elektrik maliyetlerinin asgari seviyelerde tutulmasını sağlayacak şekilde elektrik enerjisi üretiminde yerli kaynakların payının artırılması için tedbirler alınacaktır.
- v) Elektrik üretiminde doğal gaz ve ithal kömür kaynaklarına bağımlılık azaltılacaktır. Elektrik dışı alanlarda doğal gaz kullanımı rekabete dayalı olarak yaygınlaştırılacak ve mevsimsel talep değişimleri de dikkate alınarak ulusal düzeyde doğal gaz arz güvenliği sağlanacaktır.
- vi) Elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımında kayıp/kaçakların asgari seviyeye indirilmesi, Enerji Verimliliği Kanunu çerçevesindeki destekleme imkânlarının artırılması, talep tarafı yönetimi, yüksek verimli kojenerasyon ve yalıtım gibi uygulamaların yaygınlaştırılması yönünde politikalar izlenecektir.
- vii) Bölgemizde bulunan enerji (petrol, doğal gaz ve elektrik) kaynaklarının uluslararası pazarlara ulaştırılmasında Türkiye'nin transit güzergâhı ve terminal ülke olması için gerekli çalışmalar sürdürülecektir.

b. Ulaştırma

Ulaştırma sektöründe temel amaç; taşıma türleri arasında dengenin sağlandığı, çağdaş teknoloji ve uluslararası kurallarla uyumlu, çevreye duyarlı, ekonomik, güvenli ve hızlı taşımacılığın yapıldığı bir ulaştırma altyapısının oluşturulmasıdır. Ulaştırma alt sektörlerinin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte çalışması ve kombine taşımacılığın yaygınlaştırılması esastır. Bu çerçevede;

- i) Ulaştırmanın tüm türlerinde trafik güvenliği artırılacaktır.
- ii) AB kaynaklarından azami ölçüde yararlanılarak, ulusal ulaşım ağlarımızın Trans-Avrupa ulaştırma ağlarıyla bütünleşmesi, Türk limanlarının AB deniz otoyollarında ana akslar üzerinde yer alması ve Avrupa Tek Hava Sahasına entegrasyonun sağlanması yönündeki çalışmalara devam edilecektir.
- iii) Devam eden bölünmüş yol yapım çalışmaları tamamlanacak; ayrıca mevcut karayolları, standartları yükseltilecek iyileştirilecektir.
- iv) TCDD'nin hizmet kalitesi artırılacak, hızlı trenle yolcu taşımacılığı yaygınlaştırılacaktır. Demiryolu taşımacılığının sektör içindeki payını artırmak ve TCDD'nin kamu üzerindeki mali yükünü azaltmak amacıyla, demiryolu sektörü ve TCDD yeniden yapılandırılacaktır.
- v) Yük taşımacılığında demiryolu ve deniz yoluna ağırlık verilecek; iç bölge bağlantıları geliştirilerek limanlar kombine taşımacılık yapılabilen lojistik merkezler haline getirilecektir. Uygun liman sahaları tespit edilecek, ana limanlar oluşturulacak ve limanların etkin yönetimi sağlanacaktır.
- vi) Havaalanlarında orta ve uzun vadeli kapasite ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılacak, bölgesel hava taşımacılığının geliştirilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.
- vii) Kent içi ulaşım altyapı projelerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı ve işletilmesi aşamalarında etkinlik ve verimlilik artırılacaktır.

5. Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi

Kentlerin yaşam standartlarının yükseltilmesi, sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanması, yaşanabilir mekanların oluşturulması ve çevrenin korunması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) AB müktesebatına uyum kapsamında müzakerelere açılan çevre faslında uyumlaştırılan mevzuatın uygulanmasında etkinliği sağlamak üzere ilgili tüm kurumların kapasiteleri geliştirilecektir.
- ii) İklim değişikliğiyle mücadele kapsamındaki faaliyetler Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi çerçevesinde yürütülecektir.
- iii) Başta biyolojik çeşitlilik olmak üzere doğal kaynakların korunması, geliştirilmesi ve ekonomik anlamda değer kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapılarak sürdürülebilir kullanımı sağlanacaktır.
- iv) Ülkemizde su kaynaklarının etkin bir şekilde yönetimi amacıyla idari, yasal ve finansal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.
- v) Katı atık yönetiminde kaynaktan ayrıştırma, toplama, taşıma, geri kazanım ve bertaraf safhaları teknik ve mali yönden bir bütün olarak değerlendirilecektir.
- vi) Çevre korumaya yönelik kentsel altyapı hizmetlerinin planlanması, projelendirilmesi, gerçekleştirilmesi ve işletilmesinde belediyelerin kapasiteleri geliştirilecektir.
- vii) Mekânsal planlama sisteminin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

viii) Konut arz ve talebine yeterli kaynak sağlamak üzere sermaye piyasası araçları geliştirilecektir.

6. Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi

Bilim ve teknolojide yetkinleşmek, bu yetkinliği ekonomik ve sosyal faydaya dönüştürmek, Ar-Ge çalışmalarının ürüne dönüşmesi ve rekabet gücüne katkısının artırılması sürecinde önemli rol üstlenen özel sektörün yenilik yeteneğini artırmak bilim ve teknoloji politikasının temel amacıdır. Bu çerçevede;

- i) Ulusal yenilik sistemi içerisinde kurum ve kuruluşların, görev ve faaliyetleri göz önüne alınarak, aralarındaki işbirliğinin ve özel kesimin sistem içerisindeki etkinliğinin artırılması desteklenecektir.
- ii) Başta KOBİ'ler olmak üzere, özel kesimin Ar-Ge kapasitesi ve Ar-Ge'ye olan talebinin artırılması sağlanacaktır.
- iii) Özel sektör ile üniversiteler ve araştırma kurumları arasındaki işbirliğini geliştirmeye yönelik programlar ve rekabet öncesi Ar-Ge işbirlikleri desteklenecek, araştırmacı insan gücü özel sektörün ihtiyaçları da dikkate alınarak nitelik ve nicelik yönünden geliştirilecektir.
- iv) Dışa bağımlılığın yüksek olduğu stratejik sektörlerde yerli teknolojik yeteneklerin geliştirilmesi ve ürüne dönüştürülmesine yönelik programların işlerliği artırılacaktır.
- v) Kamu araştırma kurumları ve yükseköğretim kurumlarında ileri seviyede araştırmaların yapılacağı mükemmeliyet/uzmanlık merkezleri ile merkezi araştırma laboratuvarlarının kurulmasına devam edilecek, özel sektörün benzer girişimleri teşvik edilecektir.

7. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Yaygınlaştırılması

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın ve etkin kullanımıyla bilgi toplumuna dönüşüm sürecinin hızlandırılması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Bilgi toplumuna dönüşüme yönelik politika ve stratejilerin etkin bir şekilde uygulanması ve izlenmesi sağlanacaktır.
- ii) Bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısının geliştirilmesi amacıyla elektronik haberleşme sektöründe alternatif altyapı ve hizmetlerin sunumuna önem verilerek sektörde rekabet artırılacaktır.
- iii) Elektronik haberleşme sektöründe etkin rekabet ortamının tesis edilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemeler tamamlanacak, mevcut düzenlemeler değişen teknoloji ve pazar yapısının ortaya çıkardığı ihtiyaçlar doğrultusunda gözden geçirilecek, düzenlemelerin zamanında ve etkin şekilde uygulanması sağlanacaktır.
- iv) Telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi ve maliyetlerin düşürülmesi amacıyla altyapı yatırımlarıyla eş anlı olarak fiber optik kablo şebekesi tesisine imkân verecek fiziki altyapıların da kurulması sağlanacaktır. Bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısındaki bölgesel farklılıklar azaltılarak, toplumun tüm kesimlerinin genişbant teknolojileri başta olmak üzere bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimi artırılacak, bu teknolojilerin uygun maliyetlerle yaygın kullanımı sağlanacaktır.
- v) Uydu teknolojileri alanında, milli uydu imal edilmesine yönelik çalışmalar yoğunlaştırılacaktır.
- vi) Bilgi ve iletişim teknolojileri sektöründe kamu alımları, sektörün gelişimini destekleyecek bir politika aracı olarak kullanılacaktır.
- vii) Bilgi teknolojileri sektörünün ihtiyaç duyduğu uzmanlık alanlarında nitelikli insan kaynağı geliştirilecektir. Yazılım ve hizmetler alanında sektörün yurtdışına açılımı desteklenecektir.
- viii) Posta sektörü kalite, güvenilirlik ve erişilebilirlik esasları ve AB düzenlemeleri paralelinde rekabetçi bir anlayışla yeniden yapılandırılacak ve sektörde etkin düzenleme ve denetim sağlanacaktır.
- ix) Uluslararası yükümlülükler dikkate alınarak yayıncılık sektörü geliştirilecektir.

8. Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesi

Tarım sektöründe, gıda güvenliği ve güvenilirliğinin sağlanması ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gözetilerek, örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir yapının oluşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Tarımsal destekler, alan ve ürün temelinde farklılaştırılarak üretimde etkinlik, verimlilik ve kaliteyi artırmaya yönelik olarak düzenlenecektir.
- ii) Bilgi altyapıları başta olmak üzere tarım sektöründeki kurumsal ve idari yapılardaki dönüşüme öncelik verilecek, tarımsal istatistikler nitelik ve nicelik olarak iyileştirilecektir.
- iii) Kamunun bitki ve hayvan sağlığı ile gıda güvenliği hizmetlerine ilişkin kapasitesi geliştirilecek ve tarım ile gıda işletmelerinin modernizasyon faaliyetleri desteklenecektir.
- iv) Tarım ürünleri ihracat desteklerinde, katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere ağırlık verilecektir.
- v) Bitkisel üretimde, verimliliği artırma amaçlı uygulamalar yaygınlaştırılacak, bitki sağlığı uygulamaları geliştirilecektir.
- vi) Hayvancılıkta; et ve süt piyasalarında istikrarın sağlanması ve besi hayvancılığının geliştirilmesi yönünde yapısal dönüşümü sağlayacak şekilde destekler düzenlenecek, ıslah çalışmalarıyla hastalık ve zararlılarla mücadele ve kaliteli yem bitkileri üretiminin artırılmasına öncelik verilecektir.
- vii) Üreticilerin eğitimi ve sektördeki yayım hizmetlerine ilişkin faaliyetler iyileştirilecektir.

- viii) Toprak ve su kaynaklarının etkin kullanılmasına yönelik yöntem ve araçlara öncelik verilecek, arazi toplulaştırma ve gerekli yasal düzenleme yoluyla işletme ölçekleri büyütülecek ve sulama yatırımları yaygınlaştırılacaktır.
- ix) Su ürünleri sektöründe, kaynak yönetim sistemine yönelik kurumsal kapasite geliştirilecek ve yetiştiriciliğin çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.
- x) Ormanlar, toplum sağlığı ve ihtiyaçları dikkate alınarak sürdürülebilir yönetim anlayışı dahilinde korunarak değerlendirilecek; ağaçlandırma, rehabilitasyon ve kent ormancılığı geliştirilecek; ekosistem ve ergonomik ağırlıklı eğitim ve tanıtım faaliyetleri yoğunlaştırılacaktır.

9. Sanayi ve Hizmetlerde Yüksek Katma Değerli Üretim Yapısına Geçiş Sağlanması

a. Sanayi

İmalat sanayiinde rekabet gücünü artırmak ve dünya ticaretinden daha fazla pay almak üzere yüksek katma değerli mal üretimini artırarak, yapısal dönüşümün hızlandırılması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Türkiye'nin belirli sektörlerde üretim merkezi olmasına yönelik olarak sanayi ihracatı artırılacak ve yapısal dönüşüme katkı sağlayacak Sanayi Stratejisi ve sektörel stratejiler uygulamaya geçirilecektir.
- ii) Üretimin ithalata olan bağımlılığını azaltmak amacıyla yurtiçi katma değeri artırıcı sektörel politikalar geliştirilecektir.
- iii) Yüksek katma değerli mal üretimini teminen ürün kalitesi geliştirme ve piyasada güvenli ürünlerin yer almasını sağlamak amacıyla laboratuvarların kurulması desteklenecek, uygunluk değerlendirme ve piyasa gözetim sistemleri etkinleştirilecektir.
- iv) Tekstil, hazır giyim, deri, seramik, cam, mobilya, kuyumculuk gibi geleneksel sektörlerin tüketime yönelik ürünlerinde özgün tasarım faaliyetleri özendirilecek, ulusal ve uluslararası marka oluşturulması desteklenecektir.
- v) KOBİ'lerin büyüme ve birleşmeleri özendirilecek, verimliliklerini artırmaya, iş kurma ve geliştirmeye yönelik faaliyetleri desteklenecektir.
- vi) Savunma sanayiinde, yurtiçi teknoloji ve kabiliyet edinimini esas alan bir sistem oluşturulacaktır.
- vii) Madencilikte ülke potansiyelinden en üst düzeyde yararlanılacak, maden arama faaliyetlerine ve katma değerinin artırılmasına önem verilecek, yurtiçinde ve yurtdışında petrol ve doğal gaz arama ve üretim çalışmalarına hız verilecek, ihtiyaç duyulan kurumsal yapılandırma çalışmaları yürütülecektir.

b. Hizmetler

Turizm

Turizm sektöründe, turist başına gelirin ve turist sayısının artırılması amacıyla hizmet kalitesini artıran, pazarlama kanallarını çeşitlendirerek üst gelir gruplarını hedef alan, doğal sermayeyi koruyan ve sürdürülebilir kılan, karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun turizm çeşitlerini öne çıkaran bir yapının oluşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Turizm yatırımları, gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılarak çeşitlendirilecek ve turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması sağlanacaktır.
- ii) Turizm yatırımları, doğal, tarihi, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşımla ele alınacaktır.
- iii) Uluslararası turizm pazarından alınan payın artırılabilmesi için seçilmiş pazarlar başta olmak üzere tanıtıma ve uluslararası örgütler nezdinde turizm alanındaki işbirliğine ağırlık verilecektir.
- iv) İstanbul başta olmak üzere gelişme potansiyeli yüksek turizm bölgelerinin kültürel, sosyal ve doğal zenginlikleri sürdürülebilir turizm yaklaşımıyla değerlendirilecektir.

İnşaat, Mühendislik-Mimarlık, Teknik Müşavirlik ve Müteahhitlik Hizmetleri

Ülke ekonomisinin özelliklerine ve sosyal gereksinimlere uygun, ileri teknoloji kullanan ve uluslararası kurallarla uyumlu, çevreye duyarlı, katma değeri, döviz girdisi ve istihdamı yüksek ve bu doğrultuda hizmet kalitesi, beşeri ve fiziki sermayesi gelişmiş bir sektör yapısı oluşturmak temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Sektörde denetim etkinleştirilecektir.
- ii) Sektör istihdamının kalitesi artırılacaktır.
- iii) Yurtdışı müteahhitlik ve müşavirlik hizmetlerinde rekabet gücü artırılacaktır.

Ticaret Hizmetleri

Rekabetçi bir ortamda verimlilik artışının sağlanması, ticaret hacminin artırılması, teknoloji kullanımı ve yenilikçiliğin özendirilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Ticaret hizmetlerinde yüksek katma değerli hizmet üretimi desteklenecektir. Toptan ve perakende ticaret hizmetleri sektöründe; rekabeti ve tüketiciyi koruyan, kayıt dışılığı önleyen, verimlilik ve kaliteyi artıran, hijyen kurallarına uyumu gözetilen ve sektör içi kesimler arasında dengeli gelişmeyi sağlayan bir ortam tesis edilecektir.
- ii) Fiziki mal akışının yüksek standartlara sahip güvenilir, ucuz ve hızlı ulaşım sistemleriyle temin edilmesine yönelik olarak; lojistik ve kombine taşımacılık faaliyetlerinin geliştirilmesi ve bürokratik işlemlerin

basitleştirilmesi sağlanacaktır.

iii) Elektronik ticaretin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

B. İSTİHDAMIN ARTIRILMASI

1. İşgücü Piyasasının Geliştirilmesi

İstihdam odaklı sürdürülebilir büyüme çerçevesinde, rekabetçi bir ekonomik yapıda ve bilgi toplumuna dönüşüm doğrultusunda istihdam imkanlarının geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması ve işgücü piyasasının etkinleştirilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) İşletmelerin ilave istihdam oluşturmalarını kolaylaştıracak ve kayıtdışıya yönelişi önleyecek yeni modeller geliştirilecektir.
- ii) 5982 sayılı Kanun'la Anayasa hükümlerinde gerçekleştirilen değişiklikler ile AB ve ILO norm ve standartlarına uyum çerçevesinde, çalışma hayatına ilişkin mevzuat gözden geçirilecek ve sosyal diyalog alanında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
- iii) İşgücü piyasasında başta gençler, kadınlar ve özürliüler olmak üzere dezavantajlı kesimlere yönelik destekleyici politikalar sürdürülecektir.

2. Eğitimin İşgücü Talebine Duyarlılığının Artırılması

Eğitimin, işgücü talebine duyarlılığının artırılması ve işgücü piyasasında talep edilen nitelik ve nicelikte insan gücünün yetiştirilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) İş dünyasının talep ettiği nitelikteki işgücünün yetiştirilmesi amacıyla eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki uyum güçlendirilecektir.
- ii) Mesleki Eğitim ve Öğretim Stratejisi hazırlanacak, Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi etkili bir şekilde uygulanacaktır.
- iii) AB'ye uyum kapsamında Ulusal Yeterlilik Çerçevesi oluşturularak eğitim ve öğretim programları ulusal meslek standartlarına göre güncellenecek ve uyumlaştırılacaktır.

3. Aktif İşgücü Politikalarının Geliştirilmesi

Bireylerin niteliklerine uygun iş edinmelerini kolaylaştırmak amacıyla beceri ve nitelik düzeylerini artıracak işgücü eğitimlerini, kamu istihdam hizmetlerini ve iş yaratmayı içeren aktif işgücü programlarının yaygınlaştırılması ve bu kapsamda sunulan hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Aktif işgücü programları, işgücü piyasası üzerindeki etkileri değerlendirilerek işgücü piyasası ihtiyaç analizleri doğrultusunda yaygınlaştırılacaktır.
- ii) Aktif işgücü programlarının etkin uygulanması amacıyla, İŞKUR'un kurumsal kapasitesi geliştirilecek, özel sektör ve ilgili meslek kuruluşlarıyla işbirliği artırılacaktır.

C. BEŞERİ GELİŞME VE SOSYAL DAYANIŞMANIN GÜÇLENDİRİLMESİ

1. Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi

Düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, yeni fikirlere açık, özgüven ve sorumluluk duygusuna sahip, Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik değerleri benimsemiş, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen ve kültürler arası öğrenmeye açık, bilgi toplumu gereklerini haiz bireyler yetiştirmek eğitim politikasının temel amacıdır. Bu çerçevede;

- i) Eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranları artıracak, donanım ve fiziki altyapı ile eğitici personel nitelikleri geliştirilecek, eğitime erişimde bölgeler ve cinsiyet itibarıyla dengesizlikler azaltılacaktır.
- ii) Eğitimde kalite, rekabet, verimlilik ve fırsat eşitliğini artırmaya yönelik olarak Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunun yeniden yapılandırılmasına ilişkin çalışmalar sürdürülecektir.
- iii) Eğitimin her kademesinde alternatif finansman modelleri geliştirilecek, özel sektörün eğitim yatırımları kalite odaklı bir anlayışla teşvik edilecektir.
- iv) Ortaöğretimde okullar arasındaki başarı farklılığını asgari düzeye indirmek amacıyla okul türleri azaltılacak, ortaöğretime geçiş sistemi yeniden yapılandırılacaktır.
- v) Mesleki eğitimin payı ve kalitesi artıracak, özel sektör ve meslek örgütlerinin mesleki eğitim sürecine idari ve mali yönden aktif katılımının sağlanması için düzenlemeler yapılacaktır.
- vi) Orta ve yükseköğretimde öğrenci ve öğretim elemanı değişimi ve hareketliliğini artırmaya yönelik uluslararası programlar artırılarak sürdürülecek ve katılım yaygınlaştırılacaktır.

2. Sağlık Sisteminin Geliştirilmesi

Sağlık politikasının temel amacı, vatandaşların ekonomik ve sosyal hayata sağlıklı bireyler olarak katılımını sağlamak ve yaşam kalitesini yükseltmektir. Bu çerçevede;

- i) Sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği, kalitesi ve etkinliği artırılabilecektir.
- ii) Koruyucu sağlık hizmetleri güçlendirilerek yaygınlaştırılacaktır.
- iii) Akılcı ilaç kullanımı ve teşhise dayalı fiyatlandırma gibi uygulamalarla başta ilaç olmak üzere, sağlık harcamalarında etkinliğin artırılması sağlanacaktır.
- iv) Sağlık Bakanlığı düzenleme, planlama ve denetleme rolü güçlendirilecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır.

3. Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele

Gelir dağılımının iyileştirilmesi, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılarak yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ve toplumla bütünleşmelerinin sağlanması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Gelir dağılımı, sektörel politikalar ve transferler aracılığıyla iyileştirilecektir.
- ii) Dezavantajlı gruplar için eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi temel hizmetlere erişilebilirlik ve iş imkanları artırılacak ve özürülülerin ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılması için sosyal ve fiziki çevre şartları iyileştirilmeye devam edilecektir.
- iii) Çalışabilecek durumda olan yoksullara yönelik sosyal yardım ve hizmetler, yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici ve yoksul kesimin üretken duruma geçmesini sağlayıcı nitelikte olacak; çalışmayacak durumda olan yoksullar ise düzenli sosyal yardımlarla desteklenecektir.
- iv) Aile eğitim programları yaygınlaştırılacak, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddete karşı daha yoğun mücadele edilecek, dezavantajlı çocuklara yönelik önleyici, koruyucu ve rehabilite edici hizmetlerin kalitesi artırılacaktır.
- v) 5982 sayılı Kanun'la Anayasa hükümlerinde kadınlar, çocuklar, yaşlılar, özürülüler ve aileye yönelik olarak gerçekleştirilen değişiklikler çerçevesinde ilgili mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

4. Sosyal Güvenlik Sisteminin Etkinliğinin Artırılması

Sosyal güvenlik sisteminin; nüfusun tümünü kapsayan, toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayabilen, mali sürdürülebilirliğe ve etkin denetim mekanizmasına sahip, kaliteli hizmet sunan bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Sosyal sigorta sisteminde bilgi işlem altyapısı güçlendirilecek, sistem etkili, erişilebilir ve sürdürülebilir hizmet sunan bir yapıya kavuşturulacaktır.
- ii) Sosyal yardım ve istihdam bağlantısının kurulmasına ilişkin çalışmalar tamamlanacak, bu alanda faaliyet gösteren kurumların görev ve sorumlulukları netleştirilerek etkinlikleri artırılacaktır.
- iii) Sosyal hizmet sunumunda etkinliğin sağlanması amacıyla nitelikli personel ve ara eleman ihtiyacı giderilecek ve vatandaşların gönüllü katılımının artırılmasına yönelik mekanizmalar oluşturulacaktır.
- iv) Yaşlılara yönelik sosyal hizmetler çeşitlendirilecek ve geliştirilecektir.

5. Kültürün Korunması, Geliştirilmesi ve Toplumsal Diyalogun Güçlendirilmesi

Toplumsal değişim sürecinde kültürel zenginlik ve çeşitliliğin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması temel amaçtır. Bu doğrultuda, kültürel birikimin günümüz değerleriyle sentezlenmesi ve farklılıkları zenginlik kabul eden bir anlayışla, ortak kültürel değerler etrafında tüm bireylerin hoşgörü ve dayanışma içerisinde yaşaması hedeflenmektedir. Bu çerçevede;

- i) Toplumda dayanışma, uzlaşma ve hoşgörü kültürünü besleyen toplumsal kurum ve kaynakların tespitine ve bu kültürü zayıflatan etkenlerin ortaya çıkarılmasına yönelik sosyal araştırmalara öncelik verilecektir.
- ii) Gençlik hizmetlerinin sunumuna ilişkin yeni bir yapılanma gerçekleştirilecektir.
- iii) Yazılı ve görsel basında ailenin bütünlüğünü ve önemini vurgulayan, aile içi ilişkilerin güçlenmesini hedef alan dizi, belgesel, çizgi film gibi yayınlar yaygınlaştırılacaktır.
- iv) Yurtiçi ve yurtdışı kültür mirasımızın envanterinin çıkarılmasına, bu mirasın korunması ve restorasyonuna yönelik çalışmalar yapılacak ve kamuoyunun bilinç düzeyi artırılacaktır.
- v) Kültür sektörünün ekonomik boyutunu güçlendirmek amacıyla kültür turizmi geliştirilecek ve sinema, belgesel film gibi kültür ürünleri üretimi teşvik edilecektir.
- vi) Türkçe'nin dil birikimini ortaya çıkaracak, bütün dünyada tanınmasını ve yaygınlaşmasını sağlayacak çalışmalar desteklenecektir.

D. BÖLGESEL GELİŞME VE BÖLGESEL GELİŞİMİŞLİK FARKLARININ AZALTIKMASI

Bölgesel gelişme politikalarında bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, kırsal alanda asgari yaşam standartlarını geliştirmek, bölgelerin rekabet edebilirliklerini artırmak suretiyle ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkılarını azami seviyeye çıkarmak temel amaçtır.

1. Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi

- i) Bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik açısından ulusal düzeyde koordinasyonu sağlamak, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasında uyumu güçlendirmek ve alt ölçekli plan ve stratejilere genel çerçeve oluşturmak üzere Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi hazırlanacaktır.
- ii) Merkezi politikalar ile bölgesel gelişme politikaları arasında planlama, uygulama ve izleme bakımından uyum ve koordinasyonu sağlayarak yönetimi geliştirmek amacıyla Bölgesel Gelişme Komitesi kurulacaktır.
- iii) Hazırlanacak Bölge Planlama Kılavuzu çerçevesinde, kalkınma ajanslarının koordinasyonunda Düzey-2 bazındaki tüm bölgelerde bölge planlama çalışmaları yürütülecektir.
- iv) Bölge plan ve programlarının uygulanabilirliği takip edilecek, mevcut entegre bölgesel gelişme planları, kalkınma ajanslarının katkısıyla, uygulanabilir programlara ve/veya eylem planlarına dönüştürülecek,

çeşitlendirilmiş finansman imkanları sunan tutarlı bir kaynak tahsis planlaması yapılacak, izleme ve değerlendirme mekanizmaları oluşturulacaktır.

- v) Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi kalkınma ajanslarıyla birlikte geliştirilecektir.
- vi) Cazibe merkezlerini destekleme programları yaygınlaştırılacaktır.
- vii) Komşu ülkelerle yürütülmekte olan bölgeler arası işbirliği programlarının kapsamı genişletilecek; yeni programların başlatılmasına dair çalışmalara devam edilecektir.
- viii) Müzakere sürecinin ilerlemesine bağlı olarak, AB bölgesel gelişme politikalarına uyum ve yapısal fonların kullanımına hazırlık için stratejik bir çerçeve oluşturulacaktır.
- ix) Kalkınma ajansları ile diğer kuruluşların verdiği teknik ve mali destekler arasında tamamlamıcılık ve koordinasyon gözetilecektir.
- x) AB'den ekonomik ve sosyal uyum alanında sağlanacak fonlar, oluşturulan izleme ve koordinasyon mekanizmasıyla etkin bir şekilde yönetilecektir.

2. Yerel Dinamiklere ve İçsel Potansiyele Dayalı Gelişiminin Sağlanması

- i) Bölgesel düzeyde rekabet gücü taşıyan sektörlerle odaklanarak ve yerel girişimleri öne çıkararak kümelenme politikaları geliştirilecek, uygun bir yönetim ve destekleme mekanizması kurulacaktır.
- ii) Yerel uzmanlaşmaya dayalı ve üniversite-iş dünyası işbirliğini merkeze alan, model nitelikte bölgesel yenilik altyapısı hazırlanacaktır.
- iii) Bölgesel potansiyeli ve yerel işgücü piyasası özelliklerini dikkate alan ve yerel düzeyde ekonomik dönüşümü destekleyen girişimcilik ve işletme modelleri oluşturulacak; bunun için kalkınma ajanslarının yerel düzeyde ihtiyaç duyulan koordinasyon ilişkilerini kurması ve uzmanlık kuruluşlarıyla işbirliği mekanizmaları oluşturması sağlanacaktır.

3. Yerel Düzeyde Kurumsal Kapasitenin Artırılması

- i) Düzey 2 bölgelerinin tamamında kurulan kalkınma ajanslarının kurumsallaşma çalışmaları tamamlanarak tam olarak faaliyete geçmeleri sağlanacaktır.
- ii) Merkezi ve yerel düzeyde kurum ve kuruluşlar arası koordinasyonu ve karar alma süreçlerini desteklemek ve merkez-yerel arasında bilgi akışını güçlendirmek üzere oluşturulan İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi (İKİS) geliştirilecek ve kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- iii) Kalkınma çalışmaları ve program/proje uygulamalarında mahalli idare ve birliklerin teknik, mali ve kurumsal kapasiteleri güçlendirilecektir.

4. Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması

- i) Kırsal Kalkınma Planının izlenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yapılar, Planda belirtilen esas ve usuller çerçevesinde oluşturulacaktır. Bu doğrultuda, kırsal kalkınmaya yönelik faaliyetlerin Kırsal Kalkınma Planına (2010-2013) uyumu gözetilecektir.
- ii) Kırsal kalkınma projelerinin istihdam odaklı tasarlanması sağlanacak ve bunların uygulama ölçekleri bölgesel gelişme politikalarına uygun olarak belirlenecektir.
- iii) Kırsal alan ve kent tanımları yeniden düzenlenerek mekânsal gelişme ve bölgesel/yerel kalkınma politikaları uygulanacaktır.
- iv) Kırsal alanda yerleşme ve yapılaşmaya ilişkin mevzuat çalışmaları tamamlanacak ve uygulama projeleri hayata geçirilecektir.
- v) Köy Kanunu yenilenecektir.
- vi) Zorunlu nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılan vatandaşlara, kendi istekleri doğrultusunda, eski veya yeni yerleşim yerlerinde yaşamlarını sürdürebilecekleri koşullar oluşturulacaktır.
- vii) Kırsal alanda kadınların durumunun iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi için önlemler alınacaktır.
- viii) Kırsal kesime yönelik hizmetlerin geliştirilmesi ve yararlanıcılara ulaştırılmasında bilgi ve iletişim teknolojileri etkili bir şekilde kullanılacaktır.

E. KAMU HİZMETLERİNDE KALİTE VE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI

1. Kurumlar Arası Yetki ve Sorumlulukların Rasyonelleştirilmesi

Kamu kurum ve kuruluşlarının asli görevlerini yerine getirebilmeleri için görev ve yetkileriyle teşkilat yapıları arasında uyum sağlanması, işlevi kalmamış birimlerin kapatılması, hizmet gereklerinin zorunlu kıldığı durumlar dışında yeni birimler oluşturulmaması, merkezi yönetimden mahalli idarelere yetki ve görev aktarılması, yerel yönetimlerin sundukları hizmetler için ülke çapında asgari hizmet standartlarının belirlenmesi ve bunlara uyumun denetlenmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Kamu kurum ve kuruluşları arasındaki görev ve yetki karmaşasının giderilmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.

2. Politika Oluşturma ve Uygulama Kapasitesinin Artırılması

Kamu yönetimi reform süreci ile kamu idarelerinde stratejik yönetimin gerektirdiği dönüşümün sürdürülmesi, yönetsel kararların stratejik planlara dayanan, orta ve uzun vadeli bakış açısıyla şekillendirilmesi, uygulanacak politikaların maliyeti, etkilediği kesimler ve fırsat maliyeti de göz önüne alınarak, bütçenin, kamu idarelerinin

performansını gösterecek bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Kamu idarelerinde daha etkin, verimli ve uygulanabilir stratejik planların hazırlanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- ii) Stratejik planlar ve performans programları çerçevesinde ölçme, izleme ve değerlendirme süreçleri geliştirilecektir.
- iii) Kamu idarelerinde mevcut idari ve beşeri kapasite, nitelik ve nicelik olarak stratejik yönetim anlayışı doğrultusunda geliştirilecek, yönetim kültürünün yeni yapıya uyarlanmasına dönük programlar düzenlenecektir.
- iv) Politika oluşturma ve uygulamaya yönelik karar alma süreçlerinin desteklenmesi amacıyla bilişim sistemlerinin etkin kullanımı sağlanacaktır.

3. Kamu Kesiminde İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

Kamu kurum ve kuruluşlarında etkili bir insan kaynağı planlamasının yapılması, hizmet gereklerine uygun sayı ve nitelikte personel istihdamının sağlanması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Kamu personeli bilgi sisteminin oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- ii) Kamu personel sisteminin iyileştirilmesi amacıyla hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

4. e-Devlet Uygulamalarının Yaygınlaştırılması

Kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda, çeşitli kanallardan bütünlük hizmet sunumunun sağlanacağı bir e-Devlet yapısının, gerekli teknik, idari ve yasal düzenlemeleri içerecek şekilde oluşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) e-Devlet proje ve uygulamaları bütüncül ve bilgi paylaşımını esas alan bir anlayışla koordine edilecektir.
- ii) e-Devlet uygulamalarının hayata geçirilmesi için gerekli temel veri tabanları, ortak altyapı ve hizmetler geliştirilecek, çeşitli kanallardan bütünlük hizmet sunumu sağlanacaktır.
- iii) Kamu iş süreçleri, idari ve mali yüklerin azaltılması, mükerrerliklerin giderilmesi ve birlikte çalışabilirliğin sağlanması yönünde iyileştirilecektir.
- iv) e-Devlet uygulamalarında kullanıcı odaklılık, kullanıcı memnuniyeti, kişisel bilgi mahremiyeti, bilgi güvenliği, katılımcılık ve şeffaflık gözetilecektir.

5. Adalet Sisteminin İyileştirilmesi

Hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde adalet hizmetlerinin daha adil, hızlı, güvenli ve isabetli şekilde sunulması, yargılamanın işleyişinde ve temel unsurlarında hizmet kalitesini artırıcı çabaların sürdürülmesi; hukuk kurallarının sosyal düzenin korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesinin bir aracı olması temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) AB uygulamaları da dikkate alınarak, hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.
- ii) Yargı Reformu Stratejisi ve Eylem Planı çerçevesinde gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler hayata geçirilecektir.

6. Güvenlik Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi

Bireyin, kurumların ve mülkiyet haklarının gözetildiği, özgürlük ve güvenlik arasındaki hassas dengenin korunduğu, toplum destekli ve birey odaklı bir asayiş hizmeti sunumu sağlanacak ve iç güvenlik hizmetlerinin; terör ve terörizmin finansmanı, yasa dışı göç ve iltica hareketleri, insan ticareti ve kaçakçılığı, uyuşturucu kullanımı ve kaçakçılığı, organize ve mali suçlarla mücadele eksenlerine odaklanması sağlanacaktır. Bu çerçevede;

- i) Suçun oluşmadan önlenmesi amacıyla önleyici kolluk ve istihbarat hizmetlerine önem verilecek, hizmet sunumunda ilke olarak delilden sanığa ulaşılması yaklaşımı benimsenecektir.
- ii) Başta terör ve terörizmin finansmanı olmak üzere organize ve mali suçlarla mücadelede ihtiyaç duyulacak hukuki, kurumsal ve teknolojik altyapı oluşturulacaktır.
- iii) Yasa dışı göç ve iltica hareketleri, insan ticareti ve kaçakçılığı, uyuşturucu madde ticareti ve kullanımıyla etkin bir şekilde mücadele edilecek ve sınır güvenliğinin yeniden yapılandırılması konusundaki çalışmalara devam edilecektir.

7. Doğal Afetler

Afet yönetiminin, merkezi ve yerel düzeyde, yeterli, etkin ve bütüncül bir kapsamda yürütülmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

- i) Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanacaktır.
- ii) Ülke genelinde doğal afet riski taşıyan yerleşim yerleri afet risk düzeyine göre önceliklendirilecek, riskin planlı bir şekilde azaltılmasına yönelik teknik ve mali çalışmalar sonuçlandırılacak, halkın bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler yürütülecektir.
- iii) Afet sigorta sistemi, yaptırımlar dahil olmak üzere, tüm afet türleri ve ülkenin tamamını kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacak, gerekli yasal düzenlemeler tamamlanacaktır.
- iv) Güçlendirme ve dönüşüm ihtiyacı olan yerleşim yerleri ve kamu binaları için programlar geliştirilecektir.

---

1 Uluslararası ekonomik göstergelere ilişkin tahminler IMF, Dünya Ekonomik Görünüm Raporu (World Economic Outlook), Ekim 2010 yayınından alınmıştır.

Ek Tablo 1: Temel Ekonomik Büyüklükler

	2010	2011	2012	2013
BÜYÜME VE İSTİHDAM				
GSYH (Milyar TL, Cari Fiyatlarla)	1.099	1.215	1.343	1.485
GSYH (Milyar Dolar, Cari Fiyatlarla)	730	781	847	913
Kişi Başına Milli Gelir (GSYH, Dolar)	10.043	10.624	11.405	12.157
GSYH Büyümesi ⁽¹⁾	6,8	4,5	5,0	5,5
Toplam Tüketim ⁽¹⁾	4,4	4,5	4,2	4,4
Kamu	7,6	5,6	2,1	4,1
Özel	4,1	4,4	4,4	4,5
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı ⁽¹⁾	22,0	5,5	8,7	9,6
Kamu	28,6	-8,9	0,7	1,0
Özel	20,0	10,0	10,8	11,6
Toplam Nihai Yurtiçi Talep ⁽¹⁾	7,9	4,8	5,2	5,6
Toplam Yurtiçi Talep ⁽¹⁾	9,1	5,4	5,4	5,7
Nüfus (Yıl Ortası, Milyon Kişi)	72,7	73,5	74,3	75,1
İşgücüne Katılma Oranı (%)	48,8	48,3	48,4	48,5
İstihdam Düzeyi (Milyon Kişi)	22,5	22,7	23,2	23,6
İstihdam Oranı (%)	42,8	42,6	42,8	43,0
İşsizlik Oranı (%)	12,2	12,0	11,7	11,4
DIŞ TİCARET				
İhracat (FOB) (Milyar Dolar)	111,7	127,0	143,5	160,0
İthalat (CIF) (Milyar Dolar)	177,5	199,5	222,5	245,0
Dış Ticaret Dengesi (Milyar Dolar)	-65,8	-72,5	-79,0	-85,0
İhracat / İthalat (%)	62,9	63,7	64,5	65,3
Dış Ticaret Hacmi / GSYH (%)	51,9	56,0	58,6	61,2
Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)	22,5	23,8	25,5	28,0
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-39,3	-42,2	-45,1	-47,8
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-5,4	-5,4	-5,3	-5,2
Ham Petrol Fiyatı (Dolar/w) ⁽²⁾	76,8	79,9	81,8	83,1
Ham Petrol İthalatı (Milyar Dolar)	9,3	10,6	11,8	13,1
Enerji İthalatı (27. Fası, Milyar Dolar)	37,8	42,9	47,9	53,1
ENFLASYON				
GSYH Deflatörü	8,0	5,8	5,3	4,8
TÜFE Yıl Sonu % Değişme (Tahmin) ⁽³⁾	7,5	5,3	5,0	4,9

(1) Sabit fiyatlarla yüzde değişimi göstermektedir.

(2) DPT tarafından IMF tahminleri kullanılarak yapılan hesaplamalardır.

(3) 10 Aralık 2009 tarihinde belirlenen enflasyon hedefleri, 2010 yılı için yüzde 6,5, 2011 yılı için yüzde 5,5 ve 2012 yılı için yüzde 5 'dir.

Ek Tablo 2: Kamu Finansmanına İlişkin Temel Büyüklükler

	(Milyar TL)			
	2010	2011	2012	2013
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	-44,2	-33,5	-32,3	-24,4
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	252,8	279,0	307,1	334,7
Merkezi Yönetim Bütçe Harcamaları	297,0	312,5	339,3	359,1
Toplam Kamu Faiz Dışı Fazlası (Program Tanımlı)	-1,9	3,0	8,7	14,6
Merkezi Yönetim Bütçesi Faiz Dışı Fazlası (Program Tanımlı)	-7,4	0,4	5,4	12,3
Merkezi Yönetim Bütçesi Gelirleri (Program Tanımlı)	240,0	265,4	292,1	321,3

Merkezi Yönetim Bütçesi Faiz Dışı Harcamaları (Program Tanımlı)	247,5	264,9	286,7	309,0
Diğer Kamu Faiz Dışı Fazlası (Program Tanımlı)	5,5	2,6	3,3	2,4
Toplam Kamu Özelleştirme Gelirleri	3,9	13,7	12,7	10,3

(GSYH'ya Oran, %)

	2010	2011	2012	2013
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	-4,0	-2,8	-2,4	-1,6
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	23,0	23,0	22,9	22,5
Merkezi Yönetim Bütçe Harcamaları	27,0	25,7	25,3	24,2
Toplam Kamu Faiz Dışı Fazlası (Program Tanımlı)	-0,2	0,3	0,7	1,0
Merkezi Yönetim Bütçesi Faiz Dışı Fazlası (Program Tanımlı)	-0,7	0,0	0,4	0,8
Merkezi Yönetim Bütçesi Gelirleri (Program Tanımlı)	21,8	21,8	21,7	21,6
Merkezi Yönetim Bütçesi Faiz Dışı Harcamaları (Program Tanımlı)	22,5	21,8	21,3	20,8
Diğer Kamu Faiz Dışı Fazlası (Program Tanımlı)	0,5	0,2	0,2	0,2
Toplam Kamu Özelleştirme Gelirleri	0,4	1,1	0,9	0,7
Sosyal Güvenlik Primleri Hariç Vergi Yükü (Red ve İadeler Hariç)	19,7	19,7	19,6	19,5
Sosyal Güvenlik Primleri Dahil Vergi Yükü (Red ve İadeler Hariç)	26,2	26,4	26,3	26,2
AB Tanımlı Genel Yönetim Nominal Borç Stoku	42,3	40,6	38,8	36,8

Not: Negatif işaret açığı göstermektedir.

Ek Tablo 3: Kamu Kesimi Borçlanma Gereği

	(GSYH'ya Oran, %)			
	2010	2011	2012	2013
KAMU KESİMİ GENEL DENGESİ (KKGD) (2)	-3,4	-2,0	-1,8	-1,2
Genel Devlet	-3,7	-2,1	-1,8	-1,1
Merkezi Yönetim Bütçesi	-4,0	-2,8	-2,4	-1,6
Mahalli İdareler	-0,2	-0,1	-0,1	-0,3
Bütçe Dışı Fonlar	0,1	0,1	0,1	0,1
İşsizlik Sigortası Fonu	0,4	0,6	0,6	0,7
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Sağlık Sigortası	0,0	0,0	0,0	0,0
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,1	0,1	0,1	0,1
KİT (Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar dahil)	0,3	0,1	0,0	-0,1
FAİZ GİDERLERİ VE ÖZELLEŞTİRME GELİRLERİ HARİÇ KKG D	1,0	0,9	1,3	1,7
Genel Devlet	0,6	0,8	1,3	1,7
Merkezi Yönetim Bütçesi	0,4	1,0	1,2	1,5
Mahalli İdareler	-0,1	-0,3	-0,1	-0,1
Bütçe Dışı Fonlar	-0,2	-0,6	-0,5	-0,4
İşsizlik Sigortası Fonu	0,4	0,6	0,6	0,7
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Sağlık Sigortası	0,0	0,0	0,0	0,0
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,1	0,1	0,1	0,1
KİT (Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar dahil)	0,4	0,1	0,0	-0,1

(1) Devlet Planlama Teşkilatının klasik kamu kesimi genel dengesi formatı esas alınmıştır.

(2) Gelir - gider farkını göstermektedir.

Not: Negatif işaret açığı göstermektedir.

Ek Tablo 4: Genel Devlet Borçlanma Gereği

	(GSYH'ya Oran, %)			
	2010	2011	2012	2013
GENEL DEVLET DENGESİ (GDD) (2)	-3,7	-2,1	-1,8	-1,1
Merkezi Yönetim Bütçesi	-1,8	-0,8	-0,3	0,5
Mahalli İdareler	-0,5	-0,3	-0,3	-0,5
Bütçe Dışı Fonlar	0,3	0,7	0,5	0,5
İşsizlik Sigortası Fonu	0,7	0,7	0,7	0,7
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-2,0	-2,3	-2,4	-2,4
Genel Sağlık Sigortası	-0,6	-0,3	-0,2	-0,1
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,2	0,2	0,1	0,1
FAİZ GİDERLERİ VE ÖZELLEŞTİRME GELİRLERİ HARİÇ GDD	0,6	0,8	1,3	1,7

Merkezi Yönetim Bütçesi	2,7	3,0	3,3	3,7
Mahalli İdareler	-0,4	-0,5	-0,3	-0,3
Bütçe Dışı Fonlar	0,0	0,0	0,0	0,0
İşsizlik Sigortası Fonu	0,7	0,7	0,7	0,7
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-2,0	-2,3	-2,4	-2,4
Genel Sağlık Sigortası	-0,6	-0,3	-0,2	-0,1
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,2	0,2	0,1	0,1
Genel Devlet Gelirleri	35,4	35,8	35,4	35,0
Özelleştirme Hariç Genel Devlet Gelirleri	35,0	34,6	34,5	34,3
Genel Devlet Harcamaları	39,1	37,9	37,2	36,1
Faiz Giderleri Hariç Genel Devlet Harcamaları	34,4	33,8	33,2	32,6

(1) Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Avrupa Birliğine sunulan Katılım Öncesi Ekonomik Program formatı esas alınmıştır. Bu çerçevede, kamu kaynağının, ilk elde eden kuruluş bütçesinde gelir; nihai olarak harcayan kuruluş bütçesinde gider olarak yazılması durumunda oluşan ve KİT'leri kapsamayan Genel Devlet Dengesinde, toplam denge rakamı klasik tanıma göre değişmemekte, ancak bütçe türleri itibarıyla açık (veya fazla) değişmektedir.

(2) Gelir - gider farkını göstermektedir.

Not: Negatif işaret açığı göstermektedir.